

čekání na godota

samuel beckett

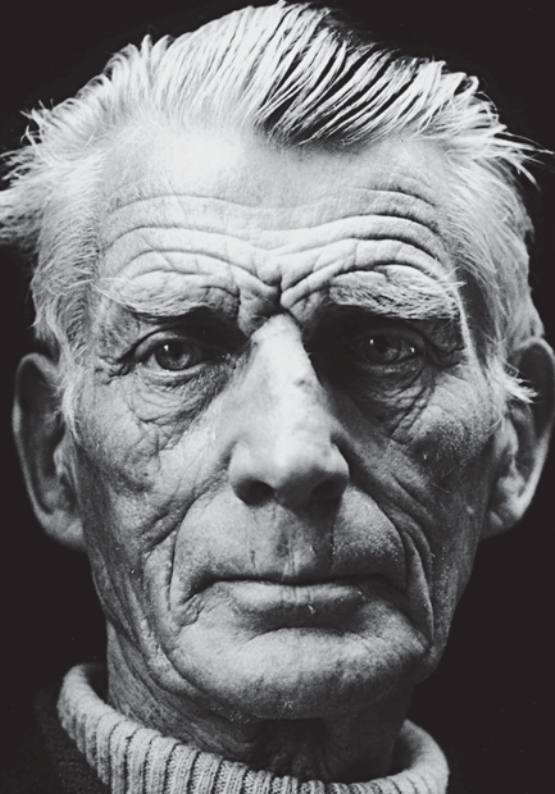
čekání na godota

překlad **karel kraus**
režie **štěpán pácl**
výprava **pavla kamanová**
dramaturgie **daniela jirmanová**

estragon **norbert lichý**
vladimír. **dušan urban**
pozzo. **kateřina krejčí**
lucky **michal sedláček**
jinoch. **sarah haváčová**

premiéra 31. října 2014 v divadle petra bezruče

Samuel Barclay Beckett

- Narodil se 13. dubna 1906 v irském Dublinu. Jeho otec, William Frank Beckett, pracoval ve stavebním průmyslu a matka Maria Jones Roe byla zdravotní sestrou. Měl staršího bratra. Rodina měla předky mezi francouzskými hugenoty, kteří přišli do Irska v 17. století.
- Během středoškolských studií se závodně věnoval kriketu, byl velmi dobrým hráčem.
- Na Trinity College v Dublinu vystudoval francouzštinu, italštinu a angličtinu.
- Krátce učil na škole v Belfastu, roku 1928 odjel na 2 roky do Paříže jako lektor angličtiny a literatury na École Normale Supérieure. Po návratu do Dublinu vyučoval na Trinity College francouzštinu a francouzskou literaturu. Od roku 1932 se věnoval výhradně psaní, několik let žil v Londýně a v roce 1939 se natrvalo odstěhoval do Francie.
- Svou první práci publikoval v roce 1929, byla

to esej *Dante... Bruno. Vico.. Joyce*, obhajující dílo Jamese Joyce. S Joycem (o 24 let starším) jej pojilo přátelství, které se rozpadlo, až když Beckett nevyslyšel milostné vyznání Joycovy dcery Lucie. Po letech se opět usmířili.

- V roce 1929 byla vydána jeho poéma *Whoroscope (Kurvoskop)*, věnovaná René Descartesovi. Následně publikoval další básně a eseje.
- Románovou prvotinou byla kniha *Murphy* (napsal ji anglicky, sám pak přeložil do francouzštiny, 1938).
- Část 2. světové války strávil na venkově na jihu Francie, tehdy napsal román *Watt* (vydán 1953), který je jeho posledním románem napsaným v angličtině. Další romány i většinu ostatních prozaických děl z let 1946–57 psal francouzsky. V poezii naopak zůstával většinou věrný angličtině. Byl tak jedním z nemnoha důsledně dvojjazyčných autorů.
- Mezi lety 1946–49 napsal románovou trilogii Molloy, *Malone umírá (Malone meurt)* a *Nepojmenovatelný (L'innommable)*. K jeho

dalším prozaickým dílům patří *Novely a texty pro nic* (1955, 1958) či román *Jak to je (Comment c'est, 1961)*.

- Svou tvorbu dramatickou uvedl dílem, které jej zařadilo mezi hlavní tvůrce absurdního divadla, byla to hra *Čekání na Godota* (1949). Premiéra v pařížském divadle Babylone v lednu 1953 se stala přelomovou událostí v dějinách novodobého světového divadla.
- Dalšími Beckettovými významnými dramaty jsou např. *Konec hry (Fin de partie, 1957)*, *Poslední pásk (Krapp's Last Tape – napsaná anglicky 1958)*, *Šťastné dny (Happy Days, taktéž anglicky 1961)*. Psal pro divadlo, rozhlas i televizi.
- V první polovině 50. let především vydával a překládal svá starší díla.
- V roce 1961 se oženil se svou dlouholetou partnerkou, s níž se seznámil při svém prvním pobytu v Paříži, Suzanne Dechevaux-Dumesnil.
- Třicet let (od konce 50. let do své smrti) měl Beckett též paralelní vztah s překladatelkou

francouzské literatury a redaktorkou BBC Barbarou Bray.

- Roku 1969 mu byla udělena Nobelova cena za literaturu. Za tvorbu, která „v nových dramatických a prozaických formách předvádí velikost člověka v jeho extrémní opuštěnosti“.
- Jednu ze svých krátkých her – *Katastrofa* (napsaná francouzsky 1980, vydaná 1984), napsal Beckett pro Václava Havla. Premiéru měla na festivalu v Avignonu v roce 1982 během akce „Une nuit pour Václav Havel“ (Noc pro V. H.), uspořádané jako projev solidarity pro vězněného spisovatele – disidenta.
- Zúčastňoval se zkoušek inscenací svých her, několik inscenací dokonce sám režíroval. Nikdy ovšem nechodil na premiéry.
- Samuel Beckett zemřel 22. prosince 1989, necelý půlrok po smrti své ženy Suzanne.

Jelikož Beckettovy hry, alespoň explicitně, nezastávají žádnou tezi a nedají se zjednodušit na intelektuální argumentaci, ničím neomezují oblasti možných výkladů a žádnému se nevzpírají. *Když po čtení textů o Beckettovi přijde čtenář ke čtení jeho vlastních her, má najednou pocit, jako by se octl na sluncem zalité mýtině: Beckettovy hry před ním vystávají svěží a čisté, a nespočetné výklady, které je obklopují, jim ničím nemohly ublížit.*

Nestává se to vždy s díly, která nazýváme moderními. Tato díla se příliš často hrouť pod tíhou výkladů a komentářů, neboť bývají také sama vytvořena z materiálu, jenž ve velkém počtu případů představuje pouze ilustraci a komentář k intelektuálním idejím, panujícím v době jejich vzniku. Kdo si ještě vzpomene na nespočetné hry, které vznikly ve stejné době jako Beckettovy, byly stejným právem nazvány moderními a avantgardními, ale pak upadly do zaslouženého zapomnění? Těmto hrám chyběla vnitřní pevnost a spíš si braly z toho, co se dělo kolem nich v intelektuální a literární atmosféře, než aby k ní něco vážnějšího přidávaly; avšak Beckettovy divadelní hry nejenže nepřestávají něco dávat každému novému čtenáři anebo divákovi, dokonce i když atmosféra, v níž vznikly, je už dávno pryč, ale samy vytvořily určitou intelektuální atmosféru, kterou už nemůžeme nebrat v úvahu.

V jeho hrách vidíme lidi, kteří – lze-li to tak říci – prošli dějinami, aby na druhé straně objevili nějaké úděsné pravdy o člověku, pravdy, o nichž nemůžeme říci, že si jich nejsme vědomi, ale které nejčastěji odmítáme vidět takové, jaké jsou. Becketta činí velkým spisovatelem právě to, že nás neustále nutí, abychom ty poslední a nevyhnutelné pravdy o našem životě pochopili až do konce.

(Jovan Hristić: Beckettovo divadlo lidského života)

Čekání na Godota

Hru *Čekání na Godota* napsal Samuel Beckett na přelomu let 1948/49, ve francouzštině. Dle jeho vlastních slov bylo pro něj psaní této hry úlevou od nesnesitelné atmosféry románu *Nepojmenovatelný*.

Téma čekání zpracoval již dříve v románu *Mercier a Camier* – dvě postavy románu, „zabíjející“ čas čekáním mluvením, jsou předobrazem Vladimíra a Estragona z *Godota*. Román *Mercier a Camier* však existoval v době uveřejnění hry pouze v rukopise, vydán byl až poté, co Beckett obdržel Nobelovu cenu za literaturu (1969), která vyvolala velký zájem o celé jeho dílo, i dosud neuveřejněné.

Inscenovat hru autora, známého pouze skupině umělců a intelektuálů, nadto hru velmi neobvyklou, vymykající se všem zvyklostem a dosud uznávaným formám, odmítlo několik divadelních ředitelů (uvádí se dokonce 35 odmítnutí). Beckett sám měl problém nabízet své hry k inscenování, tuto činnost za něj naštěstí zastala jeho partnerka Suzanne. Ta oslovila i Rogera Blina, v té době už poměrně známého avantgardního režiséra, který byl o Beckettově prvotině již informován – velmi se líbila jiné osobnosti pařížského uměleckého světa, básníku Tristanu Tzarovi. Přibližně po roce se Blinovi naskytla příležitost: oslovil jej Jean-Marie Serreau, ředitel malého pařížského divadélka Babylone, otevřeného sice teprve na jaře 1952, na podzim však již blízkého krachu.

Premiéra se uskutečnila 5. ledna 1953 a je považována za zlomový okamžik nejen v kariéře Samuela Becketta, nýbrž i v celých novodobých divadelních dějinách. Umělecká veřejnost i kritika byly nadšeny, našlo se i mnoho odpůrců považujících inscenaci za skandál, ale ať tak či onak, každý „to“

musel vidět. Samuel Beckett se vstal známým umělcem a divadlo Babylone bylo zachráněno od krachu.

Již v létě roku 1953 přeložil Beckett *Čekání na Godota* do angličtiny. Brzy vznikla inscenace v Londýně (Arts Theatre Club, srpen 1955) a krátce na to i v Americe. Zajímavou zkušenost udělali inscenátoři z divadla Actor's Workshop v San Franciscu. Jejich inscenace *Čekání na Godota* byla vybrána k uvedení ve věznici San Quentin v listopadu roku 1957. Vybrána byla především proto, že v ní nehrály žádné ženy. Inscenátoři byli bezradní, obávali se reakcí trestanců, vždyť pochopení nenašla hra ani u části publika intelektuálně vybavenějšího. Přijetí však bylo, k překvapení všech, více než příznivé. Osud Vladimíra a Estragona, jejich naděje vkládané do čekání na „něco“ nebo „někoho“, zřejmě vězňům evokovaly jejich vlastní osudy, bezvýchodnost jejich situace nebo naopak naději na změnu, kterou zítřek přinese. Spolupracovník vězeňských novin San Quentin News o průběhu představení napsal: „Do postranního vchodu se postavili tři svalnatí siláci o celkové živé váze 642 liber a čekali děvčata nebo legraci. Když nic takového nepřišlo, dopálili se a začali ostentativně prohlašovat, že počkají, jen co bude tma, a pak prásknou do bot. Ale zmýlili se. Poslouchali a dívali se ještě dvě minuty – a zůstali až do konce. Všichni byli otřeseni...“ Postavy z *Godota* a některé jejich slovní obraty prý vstoupily do sanquentinského vězeňského žargonu. (*Esslin, M.: Absurdní divadlo*)

České premiéry se Godot dočkal v roce 1964 v Divadle Na zábradlí. Režisérem inscenace byl Václav Hudeček, Vladimíra hrál Václav Sloup a Estragona Jan Libíček.

Estragon: Rozkošné místečko.
Rozesmáté tváře. Pojd' pryč.

Vladimír: Nemůžem.

Estragon: Proč?

Vladimír: Čekáme na Godota.

Estragon: To je pravda. Víš určitě, že je to tady?

Vladimír: Co?

Estragon: Kde máme čekat.

Vladimír: Řekl pod stromem. Vidíš nějaký jiný?

Estragon: Co je to?

Vladimír: Něco jako vrba.

Estragon: Kde má listy?

Vladimír: Bude asi mrtvá.

Estragon: A je po smutku.

Estragon: Endroit délicieux.
Aspects riants. Allons-nous-en.

Vladimir: On ne peut pas.

Estragon: Pourquoi?

Vladimir: On attend Godot.

Estragon: C'est vrai. Tu es sûr que c'est ici?

Vladimir: Quoi?

Estragon: Qu'il faut attendre.

Vladimir: Il a dit devant l'arbre. Tu en vois d'autres?

Estragon: Qu'est-ce que c'est?

Vladimir: On dirait un saule.

Estragon: Où sont les feuilles?

Vladimir: Il doit être mort.

Estragon: Finis les pleurs.

Estragon: Charming spot. Inspiring prospects.
Let's go.

Vladimir: We can't.

Estragon: Why not?

Vladimir: We're waiting for Godot.

Estragon: Ah! You're sure it was here?

Vladimir: What?

Estragon: That we were to wait.

Vladimir: He said by the tree. Do you see any others?

Estragon: What is it?

Vladimir: I don't know. A willow.

Estragon: Where are the leaves?

Vladimir: It must be dead.

Estragon: No more weeping.

Karel Kraus (1920–2014)

Překladatel, dramaturg, literární teoretik

- V roce 1945 nastoupil do Vínohradského divadla jako lektor dramaturgie a dramaturg, spolupracoval zde s režisérem Jiřím Frejkou. S ním byl po pěti letech „odejit“ a několik let pracoval v dramaturgii Československého státního filmu.
- V letech 1956–1961 byl dramaturgem činohry Národního divadla pod uměleckým vedením režiséra Otomara Krejči. Po propuštění – z politických důvodů – byl zaměstnán v činoherním oddělení Divadelního ústavu.
- V roce 1965 spolu s Otomarem Krejčou založili Divadlo za branou, v němž Kraus působil až do roku 1972, kdy bylo divadlo v rámci normalizace zrušeno.
- Byl signatářem Charty 77, redigoval samizdatovou revui O divadle. Oficiálně tehdy v kulturní sféře pracovat nesměl.
- V letech 1990–1995 se stal opět dramaturgem znovuobnoveného Divadla za branou II.
- Překládal divadelní hry z francouzštiny a němčiny a spolu s Josefem Topolem i hry A. P. Čechova.
- Jeho teoretické statě vyšly v knize Divadlo ve službách dramatu (řada Eseje, kritiky, analýzy. Vydal divadelní ústav, Praha 2001).

„Dávno předtím, než jsem poprvé viděl doktora Karla Krause, slýchal jsem mluvit o něm »lidi od divadla«. Všichni říkali, že je strašlivě chytrý a vzdělaný, alter ego Otomara Krejči. Když jsem ho později uviděl, klidného, nenápadného a málomluvného, připadal mi nějak příliš normální. Později jsem pochopil, že tak často vypadají právě mimořádní lidé. Obdivuhodná byla jeho pracovní metoda – pomalá, houževnatá důkladnost, snaha rozebrat ji na nejmenší částky, u každé z nich se zdržet a probádat ji ze všech stran. Byla to snad jakási kontemplace. Takovou jemnou analýzu bychom čekali třeba u filozofa či básníka, ale divadlo takhle dělat jsem nikdy neviděl. Není možná právě zde klíč ke specifiku Krejčova divadla?“

(vzpomínka skladatele Jana Klusáka při příležitosti Krausových 90. narozenin, otištěno v Literárních novinách v rámci Krausova nekrologu, březen 2014)

Čekání

Nejznámější hra Samuela Becketta nese výmluvný název *Čekání na Godota*. Vladimír a Estragon čekají na tajemného pana *Godota*, v němž z neznámých důvodů spatřují poslední šanci svých promarněných životů, někoho, kdo by snad mohl dodat jejich životům smysl.

Beckett bývá často nazýván dramatikem rezignace. Ta je však jen jednou stránkou vědomí jeho čekatelů. Vnitřní dramatická napětí čekání tvoří napětí mezi nadějí, která dodává čekání jakýsi – byť sebepochybnější – smysl, a mezi pocitem marnosti rostoucím s pokračující neúspěšností tohoto konání. V *Godotovi* se toto napětí promítá i do vzájemného vztahu obou protagonistů. Jestliže Estragon představuje pól pasivní, rezignující, tíhnoucí k tupému kvietismu, agilní Vladimír – ač skeptik – stále znovu a znovu hledá z bezvýchodné situace východisko nebo aspoň únik. To on je znepokojován otázkou, proč ze čtyř evangelistů jediný Lukáš zaznamenal Ježíšův příslib spásy „dobrému lotru“ na kříži, to on připomíná ustavičně zapomnětlivému Estragonovi, že nemohou odejít, protože čekají na Godota. *Godot* je zákonitě otevřená hra: naděje se umenšuje, pocit zoufalství a marnosti vzrůstá, ale ortel zůstává nevyřčen. Zní to snad paradoxně, ale *Čekání na Godota* je hra o naději.

(Hořínek, Z.: Cesty moderního dramatu)

„Seznámil jsem se se Samuelem Beckettem v šedesátých letech v National Theatre. Vzpomínám si, jak seděl klidně v rohu, málomluvný, soustředěně naslouchající.

Můj první dojem byl, že mám před sebou člověka velké morální autority. Čistá koncentrovanost z něho vyzařovala každým pórem. Člověk na něm přímo viděl, že nepřetržitě přemýšlí. Často, když jsem byl později postaven před nějaké morální dilema, myslel jsem si: Co by teď asi udělal Sam? On byl o tolik větší než všichni ostatní v jeho okolí. Přátelstvím a pochopením zářil jako osvětlená věž. Byl dokonale nezkorumpovatelný.

Po profesionální stránce byl perfekcionista. Žádal po každém, s kým spolupracoval, neuvěřitelně mnoho. To možná nahrávalo těm, kteří ho měli za šarlatána a podvodníka. Měl schopnost uchvátit člověka pouhým slovem. V tom byla jeho velikost. Jeho texty rozechvívaly duši napnutou jako strunu. Jako by psal krok před vámi. Když jsem hrál ve *Šťastných dnech*, zeptal jsem se: „Jak můžete o mně psát o dvacet pět let dříve, než jsme se seznámili?“

Vzpomínky herce Billieho Whitelawa, který hrál v inscenaci Šťastných dnů, na Samuela Becketta (Jarolím, J.: Samuel Beckett, Paseka, Praha 1990)

inspice **Michal Weber** / náповěda **Sarah Haváčová** / rekvizity **Marie Křehlíková** / garderoba **Lenka Králová** / vlásenky **Michaela Kadlecová** / světla **Jiří Müller** / šéf výroby **Petr Gavenda**
jevištní mistr **Filip Kapusta** / technika **Pavel Kresta, Martin Plichta, Pavel Dvořák**

program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o., ke druhé premiéře sezóny 2014–2015 / textová část programu **Daniela Jirmanová** / fotografie **Petr Hrubeš, Tomáš Ruta**
grafický návrh plakátu a programu **Lukáš Horký** / vytiskl proprint, s.r.o., český Těšín

divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče / ředitel **Jiří Krejčí**
umělecký šéf **Štěpán Pácl** / manažer **Tomáš Suchánek** / dramaturg **Daniela Jirmanová**
tajemnice uměleckého provozu **Alena Punčochářová** / propagace a PR **Michaela Kubicová**
divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města Ostrava / finančně podporuje také Moravskoslezský kraj / autorská práva zastupuje Dilia, divadelní, literární a audiovizuální agentura, Krátkého 1, 190 00 Praha 9

OSTRAVA!!!

